

«ЛЮБИТЕЛЬ СВЯЩЕННОЇ БІБЛІЇ»

(до дня народження Григорія Сковороди)

Інтелектуальна еліта Гетьманщини завжди з великим пієтетом ставилася до Святого Письма. У своїх працях мислителі тогочасної Руси-України оспівують Слово Боже, наголошують на його значенні для духовного життя особистості. Вітчизняне любомудріє добре усвідомлює цінність книг Старого та Нового Завіту: «Біблія – це та єдина книга, що її Господь узяв зі Своєї небесної бібліотеки та й власноруч подав людям, щоби вони знали, що їм робити на цьому світі», – повчає проповідник Антоній (Радивилівський).

Ця цитата доречно наводиться, зокрема, в праці Леоніда Ушкалова, присвяченій життєвому шляху мандрівного філософа, педагога, письменника та поета Григорія Савича Сковороди, який, подібно до превелебного Антонія, щиро визнає авторитет *Книги книг*.

Цікаво, що за радянських часів цей цілком незаперечний факт таки намагалися заперечити, а радше недолуго підмінити його на вигадку про відмову українського мислителя сповідувати важливість біблійних смислів. Ця спроба здійснюється у кінострічці режисера Івана Кавалерідзе «Григорій Сковорода», яка побачила світ 1958-го року. Мова йде про епізод, в якому зображується бесіда між філософом та його колишнім однокурсником – ієрархом Самуїлом (Миславським). З вуст головного героя фільму, що сперечається із владикою, звучить вільнодумна тирада: «Поваренные книги учат, как удовлетворять желудок. Псовые – как давить зверя. Модные – как наряжаться. А чему учат священные книги?»

Безперечно, наразі ми маємо справу із цілком антиісторичним догодженням марксистсько-ленінській атеїстичній ідеології, із украй тенденційним перебільшенням вільнодумства, на жаль, дійсно притаманного Сковороді. Приголомшує, що при цьому були у вельми характерний – безбожний – спосіб використані слова мислителя, які, згідно з його життєписом, пролунали в розмові із харківським генерал-губернатором Дмитром Норовим. На питання можновладця «Про що вчить Біблія?» Григорій Сковорода дає наступну відповідь: «Про людське серце. Ваші кухарські книги вчать, як задовольнити шлунок; собачі – як душити звірів; модні – як чепуритися; а Біблія вчить, як ушляхетнити людське серце».

Вже самі лише ці слова недвозначно вказують на ту глибоку повагу до Писання, що її відчував усім своїм досить шляхетним філософським серцем Григорій Савич. І навіть більше: як зауважує протоієрей Валентин Ковальчук, проректор Харківської Духовної семінарії – спадкоємниці колегіуму, де свого часу викладав Сковорода, – Свята Біблія, із якою мислитель «не розлучався навіть уві сні», була його «диханням».

Що ж ще каже вітчизняний шукач Істини про Слово Боже? Для нього Біблія являє собою «сонце всіх планет і царицю», «нашу матір», «божественну книгу». Значення священних книг Біблії у філософській спадщині Сковороди не тільки не заперечується, але, навпаки, зумисне підкреслюється. До цього український любомудр удається, зокрема, протиставляючи Святе Письмо творам, які містять земні істини. В одній зі своїх байок, Григорій Савич зазначає, що «світські книги, поза сумнівом, сповнені всілякої користі й краси. І якби вони спитали Біблію: чому супроти неї не мають ані десятої частки шаноби й ціни, чому їй зводять вівтарі та храми? – Я й сама не знаю, – відповіла б вона. – Я складена з таких самих слів і фраз, що й ви, та ще й куди гірших і варварських. Та в несмачних водах

моїх слів, неначе в дзеркалі, сяє як слід невидиме, але пресвітле Боже око, без якого вся ваша користь порожня, а краса мертва...»

Сковорода навіть захищає Писання від нападів з боку нахабних «мудреців-кумирників», які повстають на Біблію, немов мавпи на сплячого лева. «Вони гадають, що вона мертва й говорить про мертві стихії, не розуміючи того, що в її тлінних образах сховане вічне життя», – наголошує Григорій Савич.

Чому ж учить Святе Письмо? – Найголовнішому, – відповідає філософ, – а саме боговіданню. «Нічого нас Біблія не вчить, окрім богознання, але цим самим усього вчить... Біблія є наш найвищий друг та ближній, приводячи нас до того, що є єдине найдорожче та наймиліше. Вона є для нас пращурами нашими залишений завіт, який зберігає скарб боговідання». Та й узагалі, «предметом усієї Біблії є один тільки *Бог*. Тут їй кінець до останньої межі. Без Нього вона і брехлива, і погана, і шкідлива. А з Ним – найжаданіша й найпрекрасніша наречена...»

Водночас, Святе Письмо закликає людину до *самопізнання*: «Уся Біблія дихає цим смаком: *Пізнай себе*» – повчає Сковорода. На його думку, це сприятиме й вірному прочитанню Писання, позаяк «не пізнавши себе, як пізнаєш Біблію? Хто вдома сліпий, той і в гостях сліпий...»

Світ Біблії постає світом символів; вона «створена Богом із таємничих фігур, притч і порівнянь». Як зазначає відомий дослідник української філософії та літератури Дмитро Чижевський, «розв'язування біблійної символіки..., пізнання дійсного під зовнішністю захованого сенсу є для Сковороди, можна сміливо сказати, одне з найвищих релігійних та етичних завдань...»

Належне звернення до Святого Письма, – переконаний Григорій Савич, – допоможе людині позбутися особливо небезпечної недуги: Біблія – це «аптека, сповнена Божою Премудрістю для лікування душевного світу, що не зцілюється жодними земними ліками», – вважає мислитель.

Філософські твори Григорія Сковороди рясніють цитатами із Писання; із біблійних «зерен» «проростає» збірка його поезій – «Сад божественних пісень». Його власне тлумачення Біблії може викликати небезпідставні сумніви, однак цілком очевидним є палке прагнення українського мандрівного любомудра звеличити Святе Письмо як дієвий засіб духовного вдосконалення кожної людини, а отже, й усього суспільства. І зовсім не випадково ми пам'ятаємо й будемо пам'ятати Григорія Савича не лише як «українського Сократа», але й як «любителя священної Біблії».

Андрій Царенок, д. філос. н.,

НУ «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Тетяна Царенок,

Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені Софії та Олександра Русових